Pogostost vzročno-pojasnjevalnega *namreč* v izvirniku in prevodu: korpusni pristop

Nataša Hirci
Oddelek za prevajalstvo, Filozofska fakulteta Univerze v Ljubljani
natasa.hirci@ff.uni-lj.si

Abstract
The aim of this paper is to address the issue of additions and omissions of connectives, which are a fairly common phenomenon in translation, and to elucidate the notion of explicitation of certain linguistic elements. The article reports on a study carried out on the first Slovene translational corpus, SPOOK, focusing on the additions of the Slovene expression *namreč* in translations from English into Slovene. According to the Slovene-English dictionary definition, the expression *namreč* has as a straightforward equivalent in the English adverb *namely*. A corpus approach was applied in the study to determine the frequency of translations with *namreč*. The results of the corpus analysis are compared with the equivalents proposed in the bilingual dictionary. Since *namely* is often overused in trainee translators' work from Slovene into English, the use of *namreč* and the role played by *namely* in Slovene translations from English were studied to shed more light on the typical use of the two expressions. The results of the study also contribute to the raising of awareness among the future translators, illustrating how inappropriate it is to rely purely on dictionary solutions and how necessary to become a habitual user of suitable corpora while translating.

Keywords: translation into mother tongue, translation into foreign language, text connectives, explicitation, corpus-based studies

Ključne besede: prevajanje v materni jezik, prevajanje v tuji jezik, besedilni povezovalci, eksplicitacija, korpusni pristop

1 UVOD

Utemeljitelj slovenskega knjižnega jezika in začetnik slovenske pisane besede, Primož Trubar, ni splošno znan le kot avtor prvih slovenskih knjig, ampak je poznan tudi kot prvi prevajalec svetopisemskih besedil v slovenski jezik. Tako je slovenski knjižni jezik že vse od svojih začetkov tesno prepleten s prevodom. Še dandanes so prevedena besedila, ki smo jim v Sloveniji izpostavljeni na vsakem koraku, ena najtesnejših stičnih točk slovenske kulture in jezika z ostalimi kulturami in jeziki po svetu. Vsakodnevno se srečujemo s prevedenimi besedili iz najrazličnejših jezikov, vendar verjetno najpogosteje s prevodi iz angleškega jezika. Medjezikovni in medkulturni prenos se vrši tudi v obratni smeri, vendar v znatno manjši meri. Ker je angleški jezik vse bolj prisoten v vseh sferah tako javnega kot privatnega življenja, je v Sloveniji prevajanje v ta jezik še posebej prisotno, pa naj je prevajalec tisti, ki mu je angleški jezik prvi jezik ali jezik A, ali tisti, ki mu je ta jezik drugi jezik ali jezik B.[1]

Prav zaradi tega je raziskovanje značilnosti medjezikovnega in medkulturnega prenosa in umeščanje tujejezičnih besedil v slovenski prostor ključnega pomena, saj na ta način lahko pridemo do novih spoznanj, ki lahko pomembno prispevajo k razumevanju ne zgolj prevedenih besedil, temveč tudi prevajalčevih odločitev pri ubesedovanju iz enega v drug jezik. Še do nedavnega so bile značilnosti prevodov na Slovenskem opisovane na podlagi predvsem kvalitativnih analiz in še to zgolj posameznih besedil. Z razmahom korpusnega jezikoslovja pa smo tudi v prevodoslovju prišli do temeljnega preobrata v tovrstnih raziskavah. Še posebej v zadnjih letih lahko v Sloveniji opazimo živahen razmah jezikoslovnih in prevodoslovnih raziskav, ki so bile osnovane na korpusni metodologiji (prim. Fišer 2010, Gorjanc 2005, Gorjanc in Vintar 2007, Grad 2010, Hirci 2007, 2012, Mikolič Južnič 2010, 2011, Pisanski Peterlin 2009, 2010, Pokorn 2005, 2009, Schlamberger Brezar 2009, 2011, Vintar in Fišer 2009, Vintar 2010, 2011, če naštejemo zgolj nekatere). Vendar te raziskave niso bile osnovane na prevodoslovnih korpusih, temveč so večinoma vključevale enojezične referenčne korpuse, ki so osvetljevali določene jezikovne strukture v enem jeziku, ali dvo- in večjezične vzporedne korpusne vire, ki so omogočali kontrastivno raziskovanje izvirnikov in njihovih prevodov.

Prvi slovenski prevodoslovni korpus SPOOK je večjezični vzporedno-primerljivi korpus angleško-, nemško-, francosko- in italijansko-slovenskih prevodov z izvirniki ter primerljivimi slovenskimi izvirnimi besedili, ki je nastajal od leta 2009 do 2011 v okviru projekta *Slovensko prevodoslovje – viri in raziskave*.[2] Korpus vsebuje

[1] Materni jezik v tem prispevku razumemo kot prvi jezik ali jezik A, medtem ko je prvi tuji jezik jezik B, drugi tuji jezik pa jezik C (prim. Pokorn 2005, Hirci 2007, 2012).

[2] Vodja projekta Špela Vintar.

sodobna leposlovna dela v slovenskem jeziku, bodisi izvirno napisana v slovenščini (korpus SLV-SLV) ali pa prevode tujih književnih del v slovenski jezik, in sicer iz angleščine (podkorpus ENG-SLV), francoščine (podkorpus FRA-SLV), nemščine (podkorpus GER-SLV) ali italijanščine (podkorpus ITA-SLV). Vsebuje tudi izvirnike romanov, ki so stavčno poravnani s prevodom v slovenščino. Strukturni atributi v korpusu SPOOK navajajo tip besedila, naslov dela, in sicer tako naslov izvirnika kot tudi naslov prevoda, avtorja in prevajalca dela, in seveda jezik izvirnika in prevoda. Besede v korpusih so označene z lemo in oblikoskladenjsko oznako.[3] Za našo raziskavo sta relevantna dva podkorpusa korpusa SPOOK, vzporedni angleško-slovenski del korpusa in korpus slovenskih izvirnikov. Angleško-slovenski podkorpus, korpus SPOOK ENG-SLV, vsebuje šest angleških izvirnikov in šest prevodov teh književnih del v slovenski jezik, kar znaša 1.160.451 besed in 136.137 poravnanih segmentov. Slovenski podkorpus, korpus SPOOK SLV-SLV, pa vsebuje triindvajset izvirnikov, tj. slovenskih leposlovnih del, kar znaša 1.454.275 besed.

Korpus SPOOK odpira povsem nove možnosti za raziskovanje prevodoslovnih pojavov (prim. Vintar, 2009). S pomočjo prevodoslovnega korpusa lahko namreč pridemo do določenih zaključkov o značilnostih prevedenih besedil na osnovi zelo velikega števila besedil, ki so sicer za raziskovalca malodane neobvladljiva brez pomoči korpusne metodologije, medtem ko tak pristop omogoča hkratno primerjavo jezikovnih vzorcev v prevedenih besedilih z jezikom v izvirnikih. Rezultati raziskav, osnovanih na prevodoslovnem korpusu SPOOK, bodo zagotovo pripomogli pri razvoju prevajalskih strategij in različnih tehnik prevajanja, nenazadnje pa bodo prispevali tudi k boljšemu razumevanju in sprejemanju prevodov v slovenski jezik.

Pogosto si predstavljamo, da so prevajalski problemi iz prvega jezika, torej jezika A v tuji jezik, tj. jezik B, zelo specifični in povsem drugačni od tistih iz jezika B v jezik A. V nekaterih primerih pa se izkaže ravno obratno: prevajalski izziv, ki ga zaznavamo v smeri A-B nam lahko osvetli tudi raziskava določenega jezikovnega sredstva v smeri B-A. Na Oddelku za prevajalstvo na Filozofski fakulteti Univerze v Ljubljani namreč skušamo bodoče prevajalce ustrezno usposobiti za prevajanje tako v materni jezik kot tudi v tuje jezike. Pri prevajalskih vajah se nemalokrat zgodi, da študenti določene strukture iz svojega jezika (pre)pogosto vnašajo kot dobesedni prevod tudi v tuji jezik, medtem ko se slepo zanašajo na slovarske definicije in realnega stanja, torej dejanske rabe izraza v določenem kontekstu, ne preverjajo dodatno. Poglejmo primer angleškega prislova *namely*. Pogosto lahko opazimo, da se ta struktura znajde v študentskih prevodih v angleški jezik kljub temu, da se prislov *namely* v angleških izvirnih besedilih ne pojavlja tako pogosto kot se izraz *namreč* v slovenskih besedilih (prim. Klinar 1994, Jurko 2007). Zato

[3] Več o označevanju korpusa: *Spook morphosyntactic specifications* na http://nl.ijs.si/spook/msd/html-sl/.

bomo v naši raziskavi skušali osvetliti rabo izraza *namreč* in vlogo angleškega prislova *namely* v slovenskih prevodih iz angleščine.

Sledi kratek pregled idej o prevodnih univerzalijah, še posebej se bomo posvetili pojmu eksplicitacije. Kot primer bomo analizirali vzročno-pojasnjevalni povezovalec *namreč* in njegovo slovarsko definicijo primerjali z dejansko rabo na primerih iz korpusa SPOOK. Becher (2011) trdi, da so povezovalci odličen način raziskovanja eksplicitacije pri prevajanju, saj prevajalci pri svojem delu pogosto posegajo po dodajanju ali izpuščanju teh jezikovnih sredstev. Predpostavljamo, da bi dodatna osvetlitev rabe te jezikovne strukture v slovenskem jeziku in primerjava z rabo v besedilih, prevedenih iz angleškega v slovenski jezik, lahko prispevala k večji ozaveščenosti glede rabe tudi v obratni smeri prevajanja. Obenem bi taka raziskava lahko prispevala tudi k potrditvi hipoteze o eksplicitaciji kot univerzaliji, še posebej, če bi se izkazalo, da prevajalci med prevajanjem v slovenski jezik izraz *namreč* uporabljajo tudi takrat, ko za to ni nekega eksplicitnega razloga v izvirni predlogi.

2 PREVODNE UNIVERZALIJE?

Pojem **prevodne univerzalije** je že od svojih začetkov nemalo kontroverzen, saj ima tako zagovornike kot tudi resne nasprotnike. Zadnji dve desetletji med prevodoslovci še vedno vzbuja veliko zanimanja, obenem pa raziskave, posvečene prevodnim univerzalijam, spremlja tudi kar nekaj razburjenja. O čem pravzaprav govorimo? O tem, da naj bi se jezik v prevedenih besedilih predvidoma pomembno razlikoval od jezika, ki ga najdemo v izvirnikih. Tu ne gre za pojave, povezane s samo kakovostjo prevoda, temveč za določene prevodne lastnosti ali posebnosti, ki naj bi se izkazovale na različnih jezikovnih ravneh. Osnovno razmejitev prevodnih univerzalij lahko pripisujemo razmišljanjem dveh prevodoslovcev, Gidoeona Tourya (1995), ki je predlagal dva t. i. *prevodna zakona*, tj. standardizacijo in interferenco, in Mone Baker (1993, 1996), ki je definirala štiri *prevodne univerzalije* in jih kategorizirala kot eksplicitacijo, presevanje, normalizacijo in zglajevanje (prim. Vintar 2009, 2011). Prav ta razmejitev je tudi najpogosteje osnova prevodoslovnih raziskav teh pojavov v zadnjih desetletjih in se je bomo deloma posluževali tudi v naši študiji.

Kljub temu, da so raziskave o prevodnih univerzalijah postale bolj intenzivne šele v zadnjih dveh desetletjih, lahko razmišljanja o eksplicitaciji pravzaprav najdemo že v šestdesetih letih prejšnjega stoletja. Vinay in Darbelnet sta že leta 1958 pojav eksplicitacije definirala kot vnašanje informacij v ciljni jezik, ki so v izvirnem jeziku le implicitne, vendar jih je mogoče razbrati iz konteksta ali situacije. Vanderauwera (1985) razume eksplicitacijo kot razširitev zgoščenega odlomka, dodajanje

modifikatorjev, kvalifikatorjev in veznikov, ali celo dodatnih informacij, da bi dosegli večjo jasnost besedila (prim. Claudiu 2010). Eksplicitacija se lahko odraža v daljšanju besedila, močnejših kohezivnih in logičnih vezeh, večji redundanci, večji berljivosti, zaznamovani rabi ločil in boljši organizaciji teme in reme (Pápai 2004: 144). Pym (2005a, 2008) svoja razmišljanja osredinja na predloge Kinge Klaudy (prim. Klaudy 1996, 2008) in v bistvu razpravlja o dveh različnih vrstah eksplicitacije: o obvezni, ki jo narekuje jezikovni sistem, in o namerni, ko prevajalec dodaja informacije, da bi se izognil dvoumnosti. Treba pa je dodati, da eksplicitacije ne razume v smislu prevodnih univerzalij in takšne hipoteze zavrača.

Domneve o prevodnih univerzalijah so nekateri raziskovalci oblikovali in opazovali s pomočjo introspekcije, intuicije in raziskav, ki so temeljile na kontrastivni analizi izvirnikov in prevodov, vendar doslej še ni bilo narejenih raziskav, ki bi v zadostni meri uspele potrditi, da resnično obstajajo. Becher (2010a) ugotavlja, da je sicer vrsta raziskav skušala potrditi hipotezo o eksplicitaciji Blum-Kulke (1986: 21); ta pravi, da lahko med izvirnikom in njegovim prevodom opazujemo nekakšno kohezivno eksplicitnost, in to ne glede na število razlik med dvema jezikovnima in besedilnima sistemoma. Nadaljuje z razmišljanji Mone Baker in Juliane House. Baker (1993, 1996) trdi, da je eksplicitacija prevodna univerzalija, torej je tipična in razlikovalna značilnost prevedenih besedil, kar se vsekakor navezuje na razmišljanja Blum-Kulke (1986: 19). Po drugi strani pa se House (2004: 193) ne strinja s podano idejo o eksplicitaciji kot prevodni univerzaliji, saj trdi, da razlike v jezikovnih in stilističnih konvencijah med izvirnikom in prevodom lahko pripišemo zgolj določeni eksplicitaciji znotraj posameznega prevoda in ne univerzalni tendenci prevajalcev po eksplicitaciji. Vendar ta razmišljanja niso nujno izključujoča, saj ni razlogov za to, da bi verjeli v en sam tip eksplicitacije (prim. na primer Saldanha 2008, ali Klaudy 2008, ki razlikuje med štirimi različnimi tipi eksplicitacije). Becher (2010b: 4–5) je odločno nenaklonjen razlagam o eksplicitaciji kot prevodni univerzaliji, ki naj bi bila lastna vsem prevodom in je ni moč razložiti kot željo po približanju besedila ciljnemu občinstvu, torej zgolj v luči prevajalčevega prilagajanje izvirnika pričakovanjem ciljne publike, kar deluje zgolj znotraj določenega jezikovnega para med katerima je prevajalec prevajal. Kot primere navaja neustrezne in nepravilne zaključke raziskav, o katerih poročajo Øverås (1998), Pápai (2004) in Konšalová (2007), podobno pa velja tudi za Fabricius-Hansen (1998) ter Olohan in Baker (2000). Sprašuje se, če ne bi bilo bolje prepogosto rabo določene jezikovne strukture v prevedenih besedilih pripisovati interferenci izvirnega jezika, ne pa tega pojava razlagati kot eksplicitacijo, ki je lastna prevodu samemu. Zanimivo je tudi razmišljanje Baumgarten, Meyer in Özçetin (2008: 198); zaključili so, da eksplicitacija zagotovo ni univerzalni pojav, saj jo včasih lahko opazimo, včasih pa tudi ne. Ko je prisotna, se kaže kot eksplicitacija, ki jo narekujejo komunikacijske ali stilistične norme ciljnega jezika, zagotovo pa ni lastna prevajalskemu procesu in potemtakem izven prevajalčevega

nadzora. Že Puurtinen (2004: 170–175) je v svojih raziskavah o eksplicitaciji odkrila negativne učinke interference izvirnega jezika. Becher (2010b: 21) dodaja, da se v prihodnje morda lahko nadejamo bolj obetavnih rezultatov tudi na tem področju in pri tem posebej izpostavi delo Steinerja in kolegov iz Univerze v Saarbrücknu (Steiner 2005, 2008; Hansen-Schirra et al. 2007). Prav Hansen-Schirra in sodelavci (2007: 225) so v svoji raziskavi prišli do zaključka, da bi bistveno večjo leksikalno zgoščenost prevedenega besedila morebiti vseeno veljalo pripisati posledici prevajalskega procesa kot takega ne glede na obravnavan jezikovni par, kar spet govori v prid neki univerzalni težnji po eksplicitaciji.

Pym (2005a, 2005b, 2008) že od vsega začetka kritično izpostavlja težave s terminološko in konceptualno nedorečenostjo termina prevodne univerzalije. Trdi, da prevajalci radi posegajo po strategijah, ki zmanjšujejo tveganje, da bi bilo ciljno besedilo narobe razumljeno, in prav zaradi tega posegajo po eksplicitaciji. Tudi Becher (prim. 2011: 4) v svojih zadnjih prispevkih vse pogosteje predlaga odmik od pojma prevodu lastni eksplicitaciji; razlaga, da je različne primere eksplicitacije bolje razlagati s pomočjo leksikalno-slovničnih in pragmatičnih faktorjev. Trdi, da se prevajalci ponavadi zatekajo k eksplicitaciji takrat, ko skušajo bralcu olajšati procesiranje besedila in zmanjšati tveganje, da bi bralci besedilo narobe razumeli, ko skušajo upoštevati komunikacijske preference ciljnega jezika, medtem ko je povod za eksplicitacijo lahko tudi leksikalno ali skladenjsko neprekrivanje med izvirnim in ciljnim jezikom.

Že prej je bilo omenjeno, da je za zbiranje raziskovalnih dokazov na tem področju najprimernejša korpusna metoda, ki omogoča kvantitativne primerjave izvirnih in prevedenih besedil. Če bi s korpusnimi izsledki hipotezo o prevodnih univerzalijah uspeli dokazati, bi to pomenilo, da se pri prevajanju še posebej literarnih besedil določen del izvirne večplastnosti ali večpomenskosti ne ohranja. Večina starejših študij je namreč temeljila na nekih intiuitivnih razmišljanjih in šele v zadnjih desetletjih je tovrstnim prevodoslovnim raziskavam dala nov zagon korpusna metodologija. Tako imamo zdaj s pomočjo prevodoslovnega korpusa SPOOK možnost dokazati ali ovreči hipotezo o prevodnih univerzalijah tudi v Sloveniji.

3 ČLENKI, VEZNIKI, KONEKTORJI ALI POVEZOVALCI?

Slovenska slovnica (Toporišič 1991, 2000) definira *členek* kot nepregibno besedno vrsto, ki izraža sporočevalčevo oceno, sodbo ali mnenje in po kateri se ne moremo vprašati z nobeno vprašalnico, lahko pa ga nadomestimo s stavkom. Kot besedno vrsto je členke že leta 1974 definiral Jože Toporišič, ki pravi, da

so »*nepregibna besedna vrsta, z njimi vzpostavljamo zveze s sobesedilom, izražamo pomenske odtenke posameznih besed, delov stavkov, celih stavkov in povedi ali tvorimo skladenjske naklone*« (Toporišič 1991: 384). Prej so namreč večino členkov prištevali med prislove. Tudi *Slovar slovenskega knjižnega jezika* (2000) označuje številne členke večinoma kot *prislove*. *Slovenska slovnica* (Toporišič 1991: 384–385 in 2000: 448–449) deli nepregibno besedno vrsto členkov na trinajst skupin, in sicer na skupine:

- navezovalnih členkov (*a, potem, sicer, saj*),
- členkov čustvovanja (*žal, dobro*),
- poudarnih členkov (*ravno, posebno, zlasti, predvsem*),
- izvzemalnih členkov (*le, samo, edino, vsaj*),
- presojevalnih členkov (*tako, približno, skoraj, malodane*),
- dodajalnih členkov (*tudi, prav tako, poleg tega*),
- členkov zadržka (*pravzaprav, pač, saj, komaj, sicer, resda*),
- členkov potrjevanja in soglašanja (*da, dejansko, gotovo, kajpak*),
- členkov možnosti in verjetnosti (*morda, mogoče, konec koncev, navsezadnje*),
- členkov mnenja in domneve (*baje, menda, denimo, recimo*),
- vprašalnih členkov (*ali, a kaj, kajne, mar*),
- spodbujalnih členkov (*morda, naj, res, vsaj/še, kaj, nikar, saj*) in
- skupino členkov zanikanja in nesoglašanja (*ne, nikar, nikakor, nasprotno*).

Vendar Smolej (2004) pravi, da že iz samih poimenovanj teh skupin lahko razberemo, da je temelj zgornje delitve predvsem preučitev besede kot nosilke pomena, torej pomensko razčlenjevanje besed in besednih zvez in ne toliko skladenjsko in besedilnofunkcijsko vedenje členkov. Dodaja, da če bi »*v središče preučitve in analize členkov postavili /…/ skladenjski in besedilotvorni oz. besedilnopovezovalni vidik in dalje celo pragmatičnosporočevalni vidik členkov, bi lahko nekatere podskupine členkov združili« na manj skupin, »/…/ katerih meje bi izhajale predvsem iz skladenjskega, besedilnega in dalje pragmatičnosporočevalnega kriterija*« (Smolej 2004: 47). Tako v skupino **besedilnih povezovalcev** avtorica uvršča členke kot so *kakorkoli že, kljub vsemu, konec koncev, kot (že) rečeno, na koncu koncev,* ***namreč****, navsezadnje, nenazadnje, po eni/drugi strani, poleg tega, potem, potemtakem, pravzaprav, se pravi, sicer, skratka, torej, vseeno, za nameček* in mnoge druge (ibid.).

Znotraj skupine **pojasnjevalnih povezovalcev** (povzeto po Toporišič 1991: 379–380) lahko ločimo med **pojasnjevalnimi členki** (na primer *namreč*) in

pojasnjevalnimi vezniki (na primer *in sicer, in to, kakor, namreč, sicer, to je, tj., to se pravi*). Istovrstni pojasnjevalni vezniki so *in sicer, in to, kakor, namreč, sicer, to je, tj., to se pravi* (prim. Tabelo 1). Tu spremni del veznika ali vezniške zveze samo z drugimi besedami pove to, kar je bolj splošno povedano že v jedru:

- *Rojstni dan ima ta mesec,* ***in sicer*** *desetega.*
- *Leto ima štiri letne čase,* ***namreč*** *pomlad, poletje, jesen in zimo.*

Novi stavek – ali del stavka – prejšnjega osvetli tako, da ga pojasni s konkretnimi podrobnostmi; v takih primerih je razmerje sorodno apoziciji ali pojasnjevalnemu priredju. Prejšnji stavek (ali del stavka) torej osvetlimo s specifično spremenjeno, popravljeno ali povzeto vsebino, in sicer tako, da vsebino prejšnjega ubesedimo na boljši, ustreznejši način (povzeto po Skubic 1999: 218, ki je svoja razmišljanja o členkih osnoval na Hallidayevi angleški funkcijski slovnici).

Tabela 1: Število vseh pojavnic pojasnjevalnih povezovalcev v korpusu SPOOK[4] in njihova pogostost na 10.000 besed.

	SPOOK SLV-SLV	Pogostost na 10.000 besed	SPOOK ENG-SLV	Pogostost na 10.000 besed
in sicer	32	0,2200	49	0,4266
in to	318	2,1866	188	1,6370
namreč	253	1,7396	138	1,2016
sicer	580	3,9882	269	2,3423
to je	502	3,4518	453	3,9445
tj.	0	0	0	0
to se pravi	5	0,0343	0	0

Poglobljene, bolj teoretično obarvane slovenistične razprave o členkih, besedilnih konektorjih in besedilnih povezovalcih najdemo v Černelič (1991, 1993), Gorjanc (1998), Jakop (2000), Smolej (2004), Skubic (1999), Toporišič (1991, 2000), če naštejemo le nekaj avtorjev, ki so se v zadnjih dveh desetletjih intenzivneje ukvarjali s to problematiko. Gorjanc (1998) razpravlja o t. i. konektorjih, ki jih analizira v znanstvenih besedilih. Pravi, da so poseben *»problem pri členkovnih konektorjih tisti, ki se izrazno prekrivajo z vezniki, npr.* namreč, torej*;* sicer, saj */…/. Vsi z nestabilno pojavitvijo in – neglede na položaj – vzpostavljanjem enakega pomenskega razmerja v konektorski zvezi bi tako sodili med členkovne, npr.* namreč, torej*«* (Gorjanc 1998: 380).

[4] Pojasnjevalni veznik *tj.* smo izpustili iz nadaljnje analize, saj se v korpusu SPOOK ne pojavi niti enkrat.

Vendar za namene naše raziskave nadaljnja klasifikacija teh jezikovnih sredstev ni bistvenega pomena. Zaradi izredne obsežnosti te tematike se bomo v članku osredotočili zgolj na preučevanje vzročno-pojasnjevalnega besedilnega povezovalca *namreč*[5], in sicer v vlogi tako členka kot veznika. Pojasnjevalni povezovalci lahko namreč vzročno pojasnjujejo jedro, torej delujejo vzročno ali kavzalno (prim. *zakaj, kajti, namreč, sicer*) ali pa jedro izrazijo z drugimi besedami, torej delujejo pojasnjevalno ali eksplikativno (predvsem *to je, tj., in sicer,* tudi *namreč*).

3.1 Primer: *namreč* kot vzročno-pojasnjevalni povezovalec

V prispevku se bomo osredotočili na rabo vzročno-pojasnjevalnega povezovalca *namreč*. *Slovenska slovnica* pravi, da »namreč *v nekem dodatku utemeljuje ali vzročno pojasnjuje jedro vezniške zveze«* (Toporišič 1991: 379). Opredeljuje različne vloge izraza *namreč*, in sicer:

1. v pojasnjevalnem priredju kot **pojasnjevalni veznik**:
    - *Midva,* ***namreč*** *brat in jaz, se dobro razumeva.*

2. v vzročnem priredju kot **vzročni veznik**:
    - *Vsi so vznemirjeni, zdaj gre* ***namreč*** *za pomembne stvari.*

3. kot **pojasnjevalni členek**, ki dopolnjuje in pojasnjuje, kar je bilo že prej povedano.
    - *Tam,* ***namreč*** *pri sosedovih, je vse po starem.*

Skušali bomo ugotoviti, ali bi pojasnjevalni povezovalec **namreč** v teh treh vlogah – v nadaljnji analizi jih namreč ne ločujemo posebej – bilo smiselno razlagati kot del teorije o prevodnih univerzalijah, in sicer kot primer eksplicitacije (po Baker 1996). Rabo tega jezikovnega sredstva bomo analizirali v luči predlagane slovarske definicije in pojavnosti v prevodih iz angleškega v slovenski jezik. V ospredju bo analiza rabe vzročno-pojasnjevalnega *namreč* in prevodov angleškega prislova *namely* v slovenski jezik, pri čemer bomo uporabili korpusni pristop.

4 ZASNOVA RAZISKAVE

V raziskavi se osredotočamo na pregled rabe vzročno-pojasnjevalnega izraza *namreč* v besedilih prevedenih iz angleškega v slovenski jezik, ki smo jih opazovali s pomočjo korpusa SPOOK. Uporabili bomo kvantitativne podatke, ki so osnovani na izsledkih korpusnih raziskav v prevodoslovju in podatke iz korpusa

[5] Za namene naše študije, ki je prevajalske narave, smo poimenovanje poenostavili in izraz *namreč*, ki je sicer osrednja tema te raziskave, poimenovali **pojasnjevalni povezovalec**.

vzporednih angleško-slovenskih besedil SPOOK ENG-SLV primerjali s podatki iz korpusa slovenskih izvirnikov, ki jih nudi korpus SPOOK SLV-SLV.

Po pregledu pogostosti rabe *namreč* v izvirnikih in primerjavi s pogostostjo tega izraza v vzporednem korpusu bomo lahko analizirali dejansko rabo tega izraza. Zanima nas, ali stanje v korpusu odseva predloge o prevodnih ustreznicah v slovarskih virih. V prihodnje bi bilo smiselno podrobneje preveriti tudi senzitiviteto študentske populacije pri rabi korpusov in poudariti, da je bodoče prevajalce treba še naprej in celo še pogosteje spodbujati k redni rabi korpusnih virov. Takšna pedagoška angažiranost je nujna ne le zato, da bi prevajalci med prevajanjem bili uspešni pri iskanju potrditve svojih intuitivnih rešitev, temveč tudi, da jim pomagamo priti do novih spoznanj o rabi določenih jezikovnih sredstev.

Naša raziskava skuša najti odgovore na naslednja vprašanja: kaj je tipično za določene jezikovne elemente v prevodih iz angleškega v slovenski jezik? Se še vedno obnašajo enako, kot se obnašajo v slovenskih izvirnikih? Kakšna je pri tem vloga dvojezičnega slovarja? Chesterman (2004) namreč trdi, da je določene jezikovne posebnosti najlažje preučevati skozi prizmo slovnice, slovarjev, korpusov in kontrastivnih raziskav. Tako se bomo tudi v tem članku osredotočili na raziskovanje pojavnosti določenega jezikovnega elementa v korpusu, potem izsledke primerjali s predlaganimi prevodnimi ustreznicami in predvideno rabo v slovarskih virih, čemur bo sledila še kvalitativna kontrastivna analiza raziskovanega izraza.

5 REZULTATI IN DISKUSIJA

5.1 Primerjava slovarskih definicij za *namreč* in dejansko stanje v korpusu SPOOK

V nadaljevanju bomo pogledali slovarske predloge za izraze, ki se prevajajo z vzročno-pojasnjevalnim povezovalcem *namreč* in stanje primerjali s pojavnicami tega jezikovnega sredstva v korpusu SPOOK (glej Tabelo 2).

Tabela 2: Pogostost pojasnjevalnega povezovalca namreč v korpusu SPOOK.

Korpus	Št. pojavnic v korpusu	Št. pojavnic na 10.000 besed
SPOOK SLV-SLV	253	1,7396
SPOOK ENG-SLV	138	1,2016

Najprej si bomo ogledali primer gesla *namreč* v slovensko-angleškem dvojezičnem slovarju in predlagane prevedke primerjali s predlogi za prevedke teh ustreznic v angleško-slovenskem slovarju. Potem bomo predlagane prevedke preverili v korpusu SPOOK, in sicer tako, da bomo preverili število pojavnic v slovenskem delu korpusa SPOOK, za primerjavo pa bomo uporabili rešitve s povezovalcem *namreč* v podkorpusu SPOOK ENG-SLV. Predvidevamo, da bo stanje v korpusu odražalo predloge v slovarskih virih.

Slovensko-angleški slovar (Grad, Leeming 1997) pod geslom *namreč* ponuja več različnih rešitev, in sicer:

> **námreč** – namely; that is to say; videlicet (krajšava: viz.); (= t.j., to je); to wit; in other words; nisem mogel govoriti z njim, bil je ~ bolan I could not speak to him, as (ali seeing that) he was ill; eden mojih sosedov, ~ neki X.Y., ... one or my neighbours, to wit, one X.Y., ...

Veliki angleško-slovenski slovar (Grad et al 1997) za *namely*, ki ga najdemo kot prvo možnost prevedka za *namreč* v slovensko-angleškem slovarju poda zgolj prevedek z *namreč*. Najprej poglejmo slovarske možnosti za prevedke za *namreč* v angleškem jeziku in jih potem primerjajmo še s slovenskimi prevedki, ki so v angleško-slovenskem slovarju ponujeni pod temi gesli:

- **namely** = namreč
- **that is (to say**) = to se pravi;
- **videlicet** ali **viz.** = namreč; to je
- **to wit** = to je, namreč; kot sledi; in to
- **in other words** = z drugimi besedami

Veliki angleško-slovenski slovar (Grad et al. 1997) zanimivo pod geslom *namely*, ki ga v slovensko-angleškem slovarju sicer najdemo na prvem mestu, obravnava *namely* kot prislov in za prevodno ustreznico ponuja *namreč*, medtem ko pod geslom *that is to say*, ki ga najdemo kot drugega pod tem geslom, ponuja večbesedni izraz *to se pravi*, izraza *namreč* pa ne. Za katere od predlaganih prevedkov lahko najdemo prevode z izrazom *namreč* v korpusu SPOOK? Poudariti je treba, da za izraze *namely, that is (to say), videlicet/viz.*, *to wit* in *in other words*, ki naj bi v luči slovarske definicije bili ustreznice za *namreč***,** v podkorpusu SPOOK ENG-SLV na prvi pogled presenetljivo ne najdemo niti ene same pojavnice. Vendar pa taka distribucija v pogostosti dejansko ne preseneča tako zelo, še posebej, če vzamemo v obzir dejstvo, da korpus SPOOK vsebuje leposlovna besedila, medtem ko se zgornji prevedki ponavadi uporabljajo v bolj strokovnih, znanstvenih in tehniških besedilih. Tako bi hipotezo o pogostosti teh prevedkov bilo smiselno dodatno preveriti

v drugih korpusih, na primer v slovenskem referenčnem korpusu *FidaPlus*[6], in te izsledke primerjati s pojavnostjo angleškega prislova *namely* v angleških referenčnih korpusih kot sta *BNC* in *COCA*[7] (prim. Jurko 2007: 35–36), kar pa žal presega okvir tega članka.

Kako pa je s pojavnicami za slovarske predloge za njihove prevedke v slovenščini? Poglejmo primere, ki so ilustrirani v Tabeli 3.

Tabela 3: Število pojavnic v podkorpusih SPOOK ENG-SLV in SPOOK SLV-SLV.

	Št. pojavnic v podkorpusu SPOOK ENG-SLV	Št. pojavnic v podkorpusu SPOOK SLV-SLV
namreč	138	253
to se pravi	0	5
to je	453*	502**
kot sledi	0	1
in to	188*	318**
z drugimi besedami	5	1

Primeri z * in ** niso vsi ustrezni, saj je kvalitativna ročna analiza pokazala, da modificirane povedi ne izražajo pomena v smislu pojasnjevalnega *namreč*.

Namely se v podkorpusu SPOOK ENG-SLV ne pojavi niti enkrat, čeprav lahko najdemo kar 138 pojavnic za *namreč*. Kaj to kaže? *Namreč* se torej pojavlja kot prevod nekih drugih angleških jezikovnih struktur ali pa ga prevajalci dodajajo, ko želijo nekaj eksplicitno poudariti. Zastavlja se vprašanje, katere jezikovne strukture v angleškem jeziku so prevajalci dejansko prevajali s pomočjo izraza *namreč*. V korpusu najdemo primere, ko je *namreč* uporabljen kot prevedek za različne angleškem jezikovne strukture, ki smo jih razdelili v 12 skupin (glej Tabelo 4):

[6] Slovenski referenčni korpus *FidaPlus* je dostopen na http://www.fidaplus.net/.

[7] Angleški korpus *BNC* najdemo na http://www.natcorp.ox.ac.uk/, medtem ko je korpus ameriške angleščine *COCA* dostopen na http://corpus.byu.edu/coca/.

TABELA 4: Primeri padajoče pogostosti različnih jezikovnih struktur v angleščini v podkorpusu SPOOK ENG-SLV, ki so jih prevajalci prevajali s pojasnjevalnim povezovalcem *namreč*; S = samostalnik, G = glagol.

Namreč kot prevedek za:	Število primerov v podkorpusu SPOOK ENG-SLV	Število primerov na 10.000 besed
1. 0 – primer dodajanja*	69	0,6095
2. for S + G	43	0,3705
3. because/as + (if) + S + (probably) + G	11	0,0957
4. I mean/Well, I've never/ you see/I suppose/Now	7	0,0609
5. apparently + S + G	1	0,0086
6. by + S + G	1	0,0086
7. I think	1	0,0086
8. it's just (that) S + G	1	0,0086
9. on the grounds that	1	0,0086
10. such indeed is + S	1	0,0086
11. that is, for + S	1	0,0086
12. viz.	1	0,0086

*Primer dodajanja izraza *namreč*, ko v angleški predlogi ni podobnega jezikovnega sredstva.

V nadaljnji razpravi se bomo podrobneje osredotočili zgolj na tiste primere iz korpusa SPOOK, ki se v korpusu pojavijo vsaj petkrat.

Primeri različnih angleških jezikovnih struktur, ki so jih prevajalci prevajali z izrazom *namreč*:

1. **0 – primer dodajanja** *
   Harry, however, had never been less interested in Quidditch; he was rapidly becoming obsessed with Draco Malfoy.
   *Spet ga je **namreč** obsedel Dreco Malfoy.*
   That does not sound elvish to me.
   *Ne zveni mi **namreč** kot vilinščina.*
   They are not for all ears.
   *Niso **namreč** za vsako uho.*

V teh primerih je dodajanje izraza *namreč* večinoma primer dodatnega pojasnjevanja oziroma ekplicitacije, saj bi ga lahko brez težav tudi izpustili in bi prevod pomensko še vedno ustrezal izvirniku. Ti primeri so izredno zanimivi, saj so lep prikaz prevoda, kjer se je prevajalec namerno odločil za dodajanje izraza *namreč*, ker je čutil, da je treba nekaj dodatno vzročno pojasniti, čeprav razlogov za to ni moč najti v angleški predlogi, saj v angleških stavkih ni izrazov, ki bi tudi sicer napeljevali na dodatno pojasnjevanje. Prav zaradi tega v teh primerih lahko govorimo o eksplicitaciji. V podkorpusu SPOOK ENG-SLV najdemo kar 69 primerov od skupaj 138 primerov prevodov z izrazom *namreč*, v katerih je prevajalec posegel po modifikaciji in se odločil dodati izraz *namreč*, čeprav ga na to niso napeljevale primerljive strukture v angleškem jeziku, torej se je za tako strategijo dodajanja oziroma eksplicitiranje odločal zavestno. Torej je natanko polovica primerov v tem korpusu takih, ko se je prevajalec odločal za eksplicitacijo. Je pa treba poudariti, da nekateri primeri vsebujejo časovne odvisnike, na primer *has **ever** been, at **that moment, since***, ki so morda napeljevali prevajalca k dodatnemu pojasnjevanju z izrazom *namreč*, čeprav v luči slovarske definicije ta izraz ni njihova neposredna ustreznica.

2. **for S + G**

For coming unbidden to this place death is our law .
*Naša postava **namreč** veleva smrt za nepovabljence.*
For it is plain that to you, at any rate, they are not strange .
*Očitno je **namreč**, da vsaj tebi niso tuji.*

Kot veznik se *for* v angleškem jeziku uporablja predvsem v bolj literarno obarvanih besedilih, zagotovo tudi v nekoliko zastarelem pomenu *zato ker/zaradi*. Vsekakor angleški veznik *for* uporabljamo v primerih, ko želimo navesti ali pojasniti razloge za to, kar je navedeno pred tem, torej v prejšnji povedi. Ker se večina primerov v korpusu SPOOK s tem angleškim izrazom pojavlja v prevodih kultnega domišljijskega romana *The Lord of the Rings: The Two Towers*, torej *Gospodar prstanov: Stolpa* v prevodu Branka Gradišnika, kjer je avtor romana J. R. R. Tolkien namenoma uporabljal zelo svojstven, ponekod seveda nekako starinsko obarvan angleški jezik, da bi bolje pričaral domišljijski svet, je seveda lažje razumeti zelo pogosto rabo veznika *for* v smislu kavzalnega prislova *because*. Tako ne preseneča prevod z izrazom *namreč*, ki je sicer povsem ustrezen. Vendar pa bi ga prevajalec vsaj ponekod morda vseeno lahko prav tako uspešno nadomestil tudi s sicer markiranim knjižnim izrazom *zatorej* ali morebiti celo starinskim *zategadelj*, ki bi dodajal pridih nečesa nenavadnega, domišljijskega in obenem vzbudil občutek nekakšne starinskosti, torej nekega sveta tam nekje daleč vstran od navadnih smrtnikov.

3. **because / as + (if) + S + (probably) + G**
'You should record that and play it back every night, because you probably won't get another one.
*Po mojem tega **namreč** nikoli več ne boš doživel.*
For at such times, when material support is not enough, it is as if we are being judged
*..kadar nimamo zadostnih materialnih sredstev, se **namreč** počutimo, kakor da nas vsi ocenjujejo.*

Izraz *because*, še posebej v kombinaciji z modalnim *probably* vsekakor deluje kavzalno, torej nekaj vzročno pojasnjuje in v tem smislu se je prevajalec najverjetneje tudi odločil za prevod z vzročno-pojasnjevalnim izrazom *namreč*. Vendar takšno kombinacijo ponavadi uporabljamo pri razlagah v smislu *saj/zato/ker najverjetneje*, torej ni posebnega razloga za modifikacijo stavka z izrazom *namreč*. V drugem primeru lahko rabo *as if* razložimo v smislu *kot da* in tudi tu ni posebnega razloga za dodajanje pojasnjevalnega *namreč*. Tak primer bi morda tudi bilo moč uvrstiti med tiste, kjer v angleški predlogi ne najdemo izraza, ki naj bi ga prevajali z izrazom *namreč*, a se je prevajalec vseeno odločil za njegovo rabo in s tem za eksplicitacijo, saj je čutil potrebo po nekem dodatnem pojasnjevanju.

4. **I mean / Well, I've never**
To Stockholm, I mean.
*V Stockholm **namreč**.*
…'well, I 've never mixed an antidote for a love potion..
*…**namreč** , še nikoli nisem namešal protizvarka za..*

V manj formalnih kontekstih lahko diskurzni označevalec *I mean* uporabljamo razlagalno oziroma kot jezikovno sredstvo za to, da pojasnimo ali popravimo, kar smo pravkar povedali. Lahko bi ga uporabili tudi s smislu *v bistvu* ali *torej*, morda pa nadomestili celo z bolj pogovornim *no*. V zgornjem primeru vsekakor vsebuje ta pomen, saj modificirana poved deluje v nekakšni razlagalni ali celo pojasnjevalni vlogi, zato mu prevedek z izrazom *namreč* ustreza. Podobno je v drugem primeru diskurzni označevalec *well* napeljal prevajalca, da je dodatno pojasnil stanje, tj. *da še nikoli ni namešal protizvarka*, in bi se ga dalo prevesti tudi z *v bistvu/pravzaprav* ali s *torej*, ki jih tukaj lahko razumemo v razlagalno-pojasnjevalni funkciji. Podobno velja tudi za primere z ostalimi diskurznimi označevalci, kot na primer *now/you see*, kjer so se prevajalci odločili za dodatno pojasnjevanje z izrazom *namreč*.

Morda bi veljalo kot zanimivost izpostaviti še primer z angleškim izrazom *viz.* in njegovim prevodom v slovenščino.

Instead of asking what the original author intended as clues, we should perhaps be asking an entirely different question, viz. , what do the verses tell us about the person..

..morali nemara postaviti povsem drugačno vprašanje, ***namreč****, kaj nam verzi povedo o osebi..*

Zgornji primer je edini primer rabe prislova *viz.* (skrajšano za *vedelicet*), ki se v sodobnejših besedilih sicer ne pojavlja prav pogosto, vendar pa vsaj po slovarski definiciji v angleško-slovenskem slovarju sodeč ustreza prevedku z *namreč*, za kar je dokaz tudi naveden primer. To je tudi edini primer v celotnem korpusu SPOOK, kjer se izraz *namreč* pojavi kot prevedek zgolj enega izmed predlaganih ustreznih prevedkov v angleško-slovenskem dvojezičnem slovarju.

V analiziranih primerih lahko vidimo, da pojasnjevalne zveze v večini primerov z drugim delom prvega pojasnjujejo ali natančneje določajo. Glede vsebinske nadrejenosti je del zgradbe, ki pojasnjuje, največkrat podrejen, z besedilnega vidika je to ponavadi nekaj sekundarnega, vendar v smislu obvestilnosti ne redundantnega (prim. Gorjanc 1998). Vsekakor bi v določenih primerih to lahko ostalo tudi besedilno neizraženo. Besedilo brez pojasnjevanja se pravzaprav bistveno ne spreminja, zaradi dela, ki ostaja neizražen, pa postane zgolj informativno bolj zgoščeno (prim. Gorjanc 1998: 381–382). To potemtakem kaže, da je v zgoraj navedenih primerih modifikacija povedi z dodajanjem izraza *namreč* tako v vzročni kot v pojasnjevalno-vezniški vlogi primer eksplicitacije.

Najbolj presenetljiv zaključek te raziskave je, da se vzročno-pojasnjevalni povezovalec *namreč* pojavlja kot prevedek tudi tistih jezikovnih struktur, kjer ga ne bi nujno rabili, a ga prevajalci dodajajo eksplicitno, najverjetneje zato, da še dodatno podkrepijo in pojasnijo pomen določenega segmenta besedila ali pojasnijo vzrok za takšno stanje, medtem ko se kot prevedek za *namely*, ki ga kot ustreznico predlaga angleško-slovenski dvojezični slovar, ta izraz ne pojavi niti enkrat.

6 ZAKLJUČEK

Kot smo nakazali že v uvodnem delu, pojav hipoteze o eksplicitaciji kot prevodni univerzaliji že desetletja buri duhove med prevodoslovci in ima še vedno tako zagovornike kot tudi ostre kritike. Prevodoslovci se namreč še vedno ne strinjajo, kaj točno je eksplicitacija in v kolikšni meri bi ji lahko pripisovali neko univerzalno vrednost, ki je lastna samemu procesu prevajanja. Dosedanje raziskave vsekakor kažejo na to, da med prevajanjem prevajalci dejansko pogosto skušajo vzpostaviti ustrezno besedilno kohezivnost prevoda tako, da v besedilo vnašajo neke dodatne informacije, da bi prevod ciljna publika čim uspešneje sprejela. V kolikor je takšna modifikacija,

torej takšno vnašanje ali dodajanje del samega prevajalskega procesa in ne rezultat kontrastivnih razlik med nekim jezikovnim parom je še vedno težko določiti.

V članku smo najprej predstavili pojem prevodnih univerzalij in se natančneje posvetili eksplicitaciji. Potem smo kot primer za analizo izbrali vzročno-pojasnjevalni povezovalec *namreč* in skozi prizmo slovarske definicije in dejanskih primerov iz prevodoslovnega korpusa SPOOK skušali osvetliti rabo tega povezovalca in ugotoviti, kako se obnaša v prevodih iz angleškega jezika. Bi v analiziranih primerih lahko govorili o eksplicitaciji? V primerih, ko so prevajalci dodajali *namreč* takrat, ko za to ni bilo posebnega razloga v angleških predlogah, najverjetneje to drži, saj je videti, da so prevajalci posegali po takšni modifikaciji, torej dodajanju zato, da bi ciljnemu občinstvu olajšali branje in razumevanje prevoda.

Najbolj presenetljiva je skorajda popolna diskrepanca med predlogi slovarskih prevedkov za *namreč* in dejanskem stanju v korpusu SPOOK. Čeprav naj bi pri prevajanju iz slovenskega jezika v angleški jezik v luči slovarske definicije v slovensko-angleškem dvojezičnem slovarju pojasnjevalni povezovalec *namreč* najpogosteje prevajali z angleškim prislovom *namely*, saj ga pod tem geslom najdemo na prvem mestu, in obratno, se primeri s prevodi, ki vključujejo pojasnjevalni izraz *namreč* v slovenskem delu korpusa SPOOK zelo razlikujejo od tega, kar kot ustreznico navaja slovensko-angleški dvojezični slovar. Kot rečeno, v angleško-slovenskem podkorpusu SPOOK ENG-SLV ne najdemo niti enega primera s prevedkom *namreč*, ki naj bi bil prevod za angleški prislov *namely*. Vsi primeri, ki so prevajani s tem jezikovnim sredstvom, tj. *namreč*, so prevodi nekih drugih angleških izrazov. To je vsekakor zelo zanimiva informacija, še posebej, ker študenti prevajalstva kar preradi posegajo po izrazu *namely*, ko prevajajo v angleški jezik, najverjetneje prav zaradi tega, ker je v slovensko-angleškem slovarju pod geslom *namreč* kot prva prevodna ustreznica naveden *namely*. Morda ozaveščanje o rabi tega jezikovnega sredstva, kar je jasno nakazala tudi naša raziskava, lahko prispeva k temu, da bodo bodoči prevajalci pri prevajanju iz slovenskega v angleški jezik takrat, ko se v slovenskem besedilu pojavi *namreč*, zavestno manj pogosto posegali po prevodu angleškega prislova *namely*. Obenem pa raziskava nakazuje tudi nujnost nadgradnje in izboljšave do sedaj dostopnih dvojezičnih slovarskih virov za slovensko-angleški jezikovni par, še posebej za potrebe prevajanja iz jezika A v jezik B.

Pym (2005a: 32), podobno tudi Becher (2011), razume eksplicitacijo v povezavi z implicitacijo. Ko povzema razmišljanja Klaudy in Karoly (2005), pride do zaključka, da je ekplicitacija lahko obvezna ali pa ne, je torej izbirna ali namerna; prav ta druga možnost je izredno zanimiva za prevodoslovje, saj je specifična za prevajanje, ne pa nujno tudi za določen jezikovni par. Prevajalec se namreč lahko v vsakem primeru znova in znova posebej odloča za možnost eksplicitacije, če bo torej neko poved modificiral in nekaj dodatno pojasnjeval, ali pa ne bo posegel

po taki strategiji. Če bi torej uspeli potrditi tudi implicitacijo med prevajanjem iz slovenščine v angleščino, ki naj bi v luči hipoteze o asimetriji delovala v obratni smeri (prim. Klaudy, Karoly 2005), bi o takih primerih verjetno res lahko govorili kot o možnih kandidatih za eksplicitacijo v smislu prevodne univerzalije (prim. raziskavo nominalizacije v Mikolič Južnič 2010: 149). Žal je vzorec, ki smo ga izbrali za analizo, odločno premajhen, da bi lahko prišli do bolj splošnih zaključkov, kaj šele, da bi lahko govorili o potrditvi prevodne univerzalije. Pravzaprav se zdi, da gre v analiziranih primerih prej za neko prevajalčevo osebno strategijo, kot pa za splošno prevajalsko tendenco po eksplicitaciji.

Vendarle pa ta raziskava vseeno nakazuje, da je moč tudi s tovrstnimi 'majhnimi' raziskavami osvetliti določene jezikovne strukture in jih je zato primerno predstaviti tudi v pedagoškem okolju. Študenti so načeloma bolj naklonjeni eksperimentalno podprtim primerom kot pa učiteljevi intuiciji, zato bi jih s takšnimi rezultati morda laže uspeli prepričali o tem, na kaj vse je treba biti pozoren, ko se med prevajanjem odločamo o neki prevodni ustreznici.

Literatura

Bajec, Anton in sod., 2000: *Slovar slovenskega knjižnega jezika*. Ljubljana: DZS.

Baker, Mona, 1993: Corpus Linguistics and Translation Studies: Implications and Applications. Baker, Mona, Gill Francis in Elena Tognini-Bonelli (ur.) *Text and Technology: In Honour of John Sinclair.* Amsterdam/Philadelphia: John Benjamins. 233–250.

Baker, Mona, 1996: Corpus-based translation studies: The challenges that lie ahead. Somers, Harold (ur.): *Terminology, LSP and Translation. Studies in Language Engineering in Honour of Juan C. Sager*. Amsterdam/Philadelphia: John Benjamins. 175–186.

Baumgarten, Nicole, Bernd Meyer in Demet Özçetin, 2008: Explicitness in Translation and Interpreting. A Review and Some Empirical Evidence (of an Elusive Concept*). Across Languages and Cultures* 9/2. 177–203.

Becher, Viktor, 2010a: Abandoning the notion of "translation-inherent" explicitation. Against a dogma of translation studies. *Across Languages and Cultures* 11/1. 1–28.

Becher, Viktor, 2010b: Towards a more rigorous treatment of the Explicitation Hypothesis in translation studies. *trans-kom* 3/1. 1–25.

Becher, Viktor, 2011: When and why do translators add connectives? A corpus-based study. *Target* 23/1. 26-47. http://viktor.becher.bz/downloads/papers/2011/becher_2011__02bec.pdf. (Dostop 4. 5. 2012)

Blum-Kulka, Shoshana, 1986: Shifts of Cohesion and Coherence in Translation. House, Juliane in Shoshana Blum-Kulka (ur.): *Interlingual and Intercultural Communication*. Tübingen: Narr, 17–35.

Claudiu, Mihăilă, 2010: Translation studies: Simplification and Explicitation Universals. http://www.slideshare.net/claudiumihaila/report-3832657. (Dostop 4. 5. 2012)

Chesterman, Andrew, 2004: Hypotheses about translation universals. Hansen, Gyde, Malmkjær Kirsten, in Gile, Daniel (ur.): *Claims, Changes and Challenges in Translation Studies*. Amsterdam: Benjamins. 1–13.

Černelič Ivanka, 1991: Členek kot besedna vrsta v slovenskem knjižnem jeziku. *Jezikovni zapiski*. 73–85.

Černelič Kozlevčar, Ivanka, 1993. O delitvi členkov. *Zbornik Slavističnega društva Slovenije* 3. 213–225.

Englund Dimitrova, Brigitta, 2005: *Expertise and Explicitation in the Translation Process*. Amsterdam/Philadelphia: John Benjamins.

Fabricius-Hansen, Cathrine, 1998: Informational Density and Translation, with Special Reference to German – Norwegian – English. Johansson, Stig in Signe Oksefjell (ur.): *Corpora and Cross-linguistic Research. Theory, Method, and Case Studies*. Amsterdam etc.: Rodopi. 197–234.

Fabricius-Hansen, Cathrine, 2005: Elusive Connectives. A Case Study on the Explicitness Dimension of Discourse Coherence. *Linguistics* 43/1. 17–48.

Fišer, Darja, 2010: Semantično označevanje korpusov. Vintar, Špela (ur.): *Slovenske korpusne raziskave.* Ljubljana: Znanstvena založba Filozofske fakultete. 110–130.

Frankenberg-Garcia, Ana, 2004: *Are translations longer than source texts? A corpus--based study of explicitation*. http://www.linguateca.pt/Repositorio/Frankenberg-Garcia2004.doc/. (Dostop 2. 2. 2012.)

Gorjanc, Vojko, 1998: Konektorji v slovničnem opisu znanstvenega besedila. *Slavistična revija* 46/4. 367–388.

Gorjanc, Vojko, 2005: *Uvod v korpusno jezikoslovje*. Domžale: Izolit.

Gorjanc, Vojko in Špela Vintar, 2007: Korpusna analiza vloge označevalcev medleksemskih razmerij v organizaciji besedila. *Jezik in slovstvo.* 52/3–4. 117–129.

Grad, Martin, 2010: Izražanje osebnosti v akademskem diskurzu: primerjava rojenih in tujih govorcev angleščine. Vintar, Špela (ur.): *Slovenske korpusne raziskave.* Ljubljana: Znanstvena založba Filozofske fakultete. 72–89.

Grad, Anton, Ružena Škerlj in Nada Vitorovič, 1997: *Veliki angleško-slovenski slovar*. Ljubljana: DZS

Grad, Anton, Henry Leeming, 1997: *Slovensko-angleški slovar*. Ljubljana: DZS.

Gumul, Ewa. 2006: Explicitation in Simultaneous Interpreting: A Strategy or a By--product of Language Mediation? *Across Languages and Cultures* 7/2. 171–190.

Hansen-Schirra, Silvia, Stella Neumann in Erich Steiner, 2007: Cohesive Explicitness and Explicitation in an English-German Translation Corpus. *Languages in Contrast* 7/2. 205–229.

Hirci, Nataša, 2007: *Učinkovitost uporabe sodobnih prevajalskih virov pri prevajanju v nematerni jezik*. PhD dis., Ljubljana: Filozofska fakulteta.

Hirci, Nataša, 2009: Možnosti uporabe sodobnih prevajalskih virov med študenti prevajalstva. Mikolič, Vesna (ur.): *Jezikovni korpusi v medkulturni komunikaciji*. Koper: Univerza na primorskem, Znanstveno-raziskovalno središče, Založba Annales. 117–132.

Hirci, Nataša, 2012: Electronic Reference Resources for Translators: Implications for Productivity and Translation Quality. *Interpreter and Translator Trainer* 6/2, 219–235.

House, Juliane, 2004: Explicitness in Discourse across Languages. Koller Werner, Juliane House in Klaus Schubert (ur.): *Neue Perspektiven in der Übersetzungs- und Dolmetsch-wissenschaft.* Bochum: AKS, 185–208.

Jakop, Nataša, 2000: Vezanost poudarnih členkov na določeno besedno vrsto oziroma stavčni člen. *Jezikoslovni zapiski* 6, 67–80.

Jurko, Primož, 2007: Divergent polysemy: the case of Slovene namreč vs. English namely. Komar, Smiljana in Uroš Mozetič (ur.): *ELOPE: Studies in the English language and literature in Slovenia.* Ljubljana: Filozofska fakulteta, 29–41.

Klaudy, Kinga, 1996: Back Translation as a Tool for Detecting Explicitation Strategies in Translation. Klaudy, Kinga, Lambert, José in Sohár, Anikó (ur.): *Translation Studies in Hungary*. Budapest: Scholastica. 99–114.

Klaudy, Kinga, 2008: Explicitation. Baker, Mona in Gabriela Sladanha (ur.): *Routledge Encyclopaedia of Translation Studies*. London in New York: Routledge. 104–108.

Klaudy, Kinga in Krisztina Karoly, 2000: The Text-organizing Function of Lexical Repetition in Translation. Olohan, Maeve (ur.): *Intercultural Faultiness. Research Models in Translation Studies I: Textual and Cognitive Aspects.* Manchester: St. Jerome. 143–159.

Klaudy, Kinga in Krisztina Karoly, 2005: Implicitation in Translation: Empirical evidence for operational asymmetry in translation. *Across Languages and Cultures* 6/1. 13–28.

Klinar, Stanko, 1994: *Gradivo za vaje iz prevajanja v angleščino*. (3. Izdaja). Ljubljana: Filozofska fakulteta.

Konšalová, Petra, 2007: Explicitation as a Universal in Syntactic De/condensation. *Across Languages and Cultures* 8/1. 17–32.

Mauranen, Anna, 2000: Strange Strings in Translated Language: A Study on Corpora. Olohan, Maeve (ur.): *Intercultural Faultiness. Research Models in Translation Studies I: Textual and Cognitive Aspects*. Manchester: St. Jerome. 119–141.

Mikolič Južnič, Tamara, 2010: Kontrastivni in prevodoslovni pogledi na nominalizacijo skozi italijansko-slovenski vzporedni korpus. Vintar, Špela (ur.): *Slovenske korpusne raziskave.* Ljubljana: Znanstvena založba Filozofske fakultete. 132–155.

Mikolič Južnič, Tamara, 2011: Vpliv besedilnih tipov na pojavljanje nominalizacije v slovenščini: korpusna raziskava. Kranjc, Simona (ur.): *Meddisciplinarnost v slovenistiki. Obdobja 30.* Ljubljana: Znanstvena založba Filozofske fakultete. 321–327.

Olohan, Maeve in Mona Baker, 2000: Reporting that in Translated English: Evidence for Subliminal Processes of Explicitation? *Across Languages and Cultures* 1/2. 141–158.

Øverås, Linn, 1998: In Search of the Third Code: an Investigation of Norms in Literary Translation. *Meta* 43/4. 557–570.

Pápai, Vilma, 2004: Explicitation: A Universal of Translated Text? Mauranen, Anna in Pekka Kujamäki (ur.): *Translation Universals. Do They Exist?* Amsterdam/Philadelphia: John Benjamins. 143–164.

Pisanski Peterlin, Agnes, 2009: Izražanje svojilnosti v prevedeni angleščini: korpusna analiza. Mikolič, Vesna (ur.): *Jezikovni korpusi v medkulturni komunikaciji*. Koper: Univerza na primorskem, Znanstveno-raziskovalno središče, Založba Annales. 105–116.

Pisanski Peterlin, Agnes, 2010: Se za strukturiranje besedila v prevodih uporabljajo drugačni elementi kot v izvirniku? Korpusna analiza medpovednega in mestavčnega *in*. Vintar, Špela (ur.): *Slovenske korpusne raziskave.* Ljubljana: Znanstvena založba Filozofske fakultete. 156–177.

Pokorn, K. Nike, 2005: *Challenging the Traditional Axioms: Translation into a non-mother tongue.* Amsterdam/Philadelphia: John Benjamins Publishing.

Pokorn, K. Nike, 2009: Proučevanje literarnih prevodov. Kocijančič Pokorn, Nike (ur.): *Sodobne metode v prevodoslovnem raziskovanju*. 40–58.

Puurtinen, Tiina, 2003: Explicitating and Implicitating Source Text Ideology. *Across languages and Cultures* 4/1. 53–62.

Pym, Anthony, 2005a: *Explaining explicitation*. Krisztina Karoly in Ágata Fóris (ur.): *New Trends in Translation Studies. In Honour of Kinga Klaudy.* Budapest: Akadémia Kiadó. 29–34. http://www.tinet.org/~apym/online/translation/explicitation_web.pdf/. (Dostop 10. 3. 2012.)

Pym, Anthony, 2005b: Text and Risk in Translation. Aijmer, Karin in Cecilia Alvstad (ur.): *New Tendencies in Translation Studies*. Göteborg: Göteborg University. 69–82.

Pym, Anthony, 2008: On omission in simultaneous interpreting: Risk analysis of a hidden effort. Hansen, Gyde, Andrew Chesterman in Heidrun Gerzymisch-Arbogast (ur.): *Efforts and Models in Interpreting and Translation Research*. Amsterdam/Philadelphia: John Benjamins. 83–105.

Saldanha, Gabriela, 2008: Explicitation Revisited: Bringing the Reader into the Picture. *trans-kom* 1/1. 20–35. http://www.trans-kom.eu/bd01nr01/trans-kom_01_01_03_Saldanha_Explicitation.20080707.pdf. (Dostop 30. 4. 2012).

Schlamberger Brezar, Mojca, 2009: *Povezovalci v francoščini: od teoretičnih izhodišč do analize v diskurzu.* Ljubljana: Znanstvena založba Filozofske fakultete, Oddelek za prevajalstvo.

Schlamberger Brezar, Mojca, 2011: Slovenski členki v luči Ducrotove integrirane pragmatike. Kranjc, Simona (ur.): *Meddisciplinarnost v slovenistiki. Obdobja 30.* Ljubljana: Znanstvena založba Filozofske fakultete. 405–411.

Skubic, Andrej, 1999: Ogled kohezijske vloge slovenskega členka. *Slavistična revija* 47/2. 210–238.

Smolej, Mojca, 2004: Členki kot besedilni povezovalci. *Jezik in slovstvo* 49/5. 45–57.

Steiner, Erich, 2005: Explicitation, Its Lexicogrammatical Realization, and Its Determining (Independent) Variables – towards an Empirical and Corpus-based Methodology. http://www.hf.uio.no/forskningsprosjekter/sprik/docs/pdf/Report_36_ESteiner.pdf. (Dostop 21. 4. 2012)

Steiner, Erich, 2008: Empirical Studies of Translations as a Mode of Language Contact. "Explicitness" of Lexicogrammatical Encoding as a Relevant Dimension. Siemund, Peter in Noemi Kintana (ur.): *Language Contact and Contact Languages*. Amsterdam/Philadelphia: John Benjamins. 317–345.

Toporišič, Jože, 1974: Kratko oblikoslovje slovenskega knjižnega jezika. *Seminar slovenskega jezika, literature in kulture.* Ljubljana: Oddelek za slovanske jezike in književnosti. 29–50.

Toporišič, Jože, 1991 [1976]: *Slovenska slovnica.* 3. ponatis. Maribor: Obzorja.

Toporišič, Jože, 2000: *Slovenska slovnica.* Maribor: Obzorja.

Toury, Gideon, 1995: *Descriptive Translation Studies and Beyond*. Amsterdam/Philadelphia: John Benjamins.

Vanderauwera, Ria, 1985: *Dutch Novels Translated into English: The Transformation of a 'Minority' Literature*. Amsterdam: Rodopi.

Vinay, Jean-Paul in Jean Darbelnet, 1995 [1958]. *Comparative Stylistics of French and English: A Methodology for Translation*. Prevod Juan C. Sager in Marie-Josée Hamel. Amsterdam/Philadelphia: John Benjamins.

Vintar, Špela in Darja Fišer, 2009: Gradnja in analiza korpusov za prevodoslovne raziskave. Kocijančič Pokorn, Nike (ur.): *Sodobne metode v prevodoslovnem raziskovanju*. 80–109.

Vintar, Špela, 2009: Slovenski prevodoslovni korpus. Marko Stabej (ur.): *Infrastruktura slovenščine in slovenistike. Obdobja 28.* Ljubljana: Znanstvena založba Filozofske fakultete. 385–391.

Vintar, Špela, 2010: Luščenje terminologije iz angleško-slovenskih vzporednih in primerljivih korpusov. Vintar, Špela (ur.): *Slovenske korpusne raziskave.* Ljubljana: Znanstvena založba Filozofske fakultete. 37–53.

Vintar, Špela, 2011: Samodejno odkrivanje semantičnih premikov v prevodih. Kranjc, Simona (ur.): *Meddisciplinarnost v slovenistiki. Obdobja 30.* Ljubljana: Znanstvena založba Filozofske fakultete. 525–531.